

УДК 347.961

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.2.18>

Косяченко Ксенія Едуардівна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0002-1380-218X

НОТАРІАЛЬНА ТАЄМНИЦЯ ЯК ОДНА З ВАЖЛИВИХ СКЛАДОВИХ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

NOTARIAL SECRECY AS ONE OF THE IMPORTANT COMPONENTS OF A NOTARY'S ACTIVITY: CURRENT STATE AND PROBLEMATIC ISSUES

Наукова стаття призначена дослідженню сучасного стану та проблемних питань нотаріальної таємниці, як однієї з важливих складових діяльності нотаріуса. На початку нашого дослідження було визначено загальне поняття нотаріальної таємниці, яке є одним із різновидів професійної таємниці. Зазначено, що нотаріальна таємниця є важливою складовою діяльності нотаріуса, яка забезпечує захист конфіденційної інформації, що отримується ним у процесі виконання своїх професійних обов'язків. Проаналізовано чинне законодавство стосовно діяльності нотаріусів та засад захисту нотаріальної таємниці в різних процесуальних стадіях, серед якого: Конституція України, Закон України «Про нотаріат», Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України, Кримінальний процесуальний кодекс України. На основі аналізу нормативно-правових актів вказано, що нотаріус повинен забезпечити безпеку збереження нотаріальних діл, які містять конфіденційну інформацію та забезпечити їхнє знищення відповідно до законодавства. Серед проблемних питань нотаріальної таємниці зазначено про проблеми, пов'язані зі зберіганням конфіденційної інформації в електронному вигляді. Окрім цього, вказано, що нотаріус вносить інформацію до Єдиного реєстру довіреностей, Спадкового реєстру, Державного реєстру актів цивільного стану громадян, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, інших єдиних та державних реєстрів. Іншою проблемою визначеною при дослідженні є нечіткість засад притягнення до відповідальності нотаріуса за розголошення нотаріальної таємниці. Запропоновано вдосконалювати електронний реєстр нотаріальних дій та розробляти нові механізми збереження та передачі конфіденційної інформації відповідно до сучасних вимог. Також запропоновано чітко зазначити засади відповідальності за розголошення нотаріальної таємниці в Законі України «Про нотаріат» та в кримінальному і адміністративному законодавстві.

Ключові слова: *нотаріат, нотаріус, нотаріальна таємниця, професійна таємниця, розголошення таємниці, конфіденційні відомості.*

The scientific article is intended to study the current state and problematic issues of notarial secrecy, as one of the important components of the notary's activity. At the beginning of our research, the general concept of notarial secrecy was defined, which is one of the types of professional secrecy. It is noted that notarial secrecy is an important component of the activity of a notary, which ensures the protection of confidential information obtained by him in the course of performing his professional duties. The current legislation regarding the activities of notaries and the principles of protection of notarial secrecy at various procedural stages are analyzed, including: the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine «On Notaries», the Civil Procedure Code of Ukraine, the Economic Procedure Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine, the Criminal Procedure Code of Ukraine. Based on the analysis of regulatory legal acts, it is indicated that the notary must ensure the safe storage of notarial documents containing confidential information and ensure their destruction in accordance with the law. Among the problematic issues of notarial secrecy, problems related to the storage of confidential information in electronic form are mentioned. In addition, it is specified that the notary enters information into the Unified Register of Powers of Attorney, the Inheritance Register, the State Register of Civil Status Acts, the Unified State Register of Legal Entities, Individual Entrepreneurs and Public Organizations, and other unified and state registers. Another problem identified during the study is the lack of clarity of the principles of holding a notary public accountable for disclosing notarial secrets. It is proposed to improve the electronic register of notarial actions and to develop new mechanisms for storing and transmitting confidential information in accordance with modern requirements. It is also proposed to clearly state the principles of responsibility for disclosing notarial secrets in the Law of Ukraine «On Notaries» and in criminal and administrative legislation.

Key words: *notary, notary, notarial secrecy, professional secrecy, disclosure of secrets, confidential information.*

На сьогоднішній день в Україні інститут нотаріату займає одне з важливих місць в системі юридичних органів. На нотаріусів покладено багато обов'язків посвідчувати права людей, а також факти, які мають важливе юридичне значення й вчиняти інші нотаріальні дії. Відповідно до цього, при здійсненні своєї діяльності нотаріуси отримують доступ до персональної інформації людини, а також інших фактів пов'язаних з нею, які відносяться до поняття нотаріальної таємниці і не можуть бути розголошені третім особам відповідно до чинного законодавства України. Тому, існує нагальна потреба у визначення сучасного стану нормативно-правового регулювання нотаріальної таємниці в Україні та визначенні проблемних питань у даній сфері з можливістю подальшого їхнього усунення.

Нотаріальна таємниця є важливою складовою діяльності нотаріуса, яка забезпечує захист конфіденційної інформації, що отримується ним у процесі виконання своїх професійних обов'язків. У зв'язку зі зростанням обсягу та складності правових відносин, вимоги до забезпечення конфіденційності інформації, яка надходить до нотаріуса, стають все вищими. Тому розглянемо сучасний стан та проблемні питання щодо нотаріальної таємниці.

Перш за все, потрібно визначити поняття нотаріальної таємниці. Звернемось до думок науковців з цього приводу. Наприклад, як вказує Н. Денисяк нотаріальна таємниця поряд із адвокатською, банківською та медичною таємницею належить до загального виду професійних таємниць. Професійною таємницею насамперед є відомості, матеріали, документи, якими особи користуються в процесі виконання своїх професійних обов'язків та які заборонено розголошувати у будь-якій формі [1, с. 80].

Дослідниця Н. В. Устименко визначає нотаріальну таємницю як один з елементів нотаріальної процедури, складовою врегульованого законом порядку, яка складається із послідовних дій нотаріуса, спрямованих на досягнення певного результату [2, с. 6].

Таким чином, нотаріальну таємницю, тобто відомості, матеріали, документи які стали відомі нотаріусі під час здійснення нотаріальної діяльності можна віднести до ряду професійних таємниць.

Перейдемо до аналізу нормативно-правових актів регулювання інституту нотаріальної таємниці.

Почнемо з Конституції України, а саме визначених в ній норм стосовно нотаріальних дій. Згідно

із ст. 32 Конституції України не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Так, відповідно до п. 14 ст. 92 Конституції України закріплено, що виключно законами України визначається організація і діяльність нотаріату [3].

Основи діяльності нотаріусів закріплені в Законі України «Про нотаріат» (далі – Закон). Відповідно до ст. 3 Закону визначено, що нотаріусом є уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності. Статтею 5 Закону закріплені обов'язки нотаріуса, серед яких є також обов'язок зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку з вчиненням нотаріальних дій. Навіть в своїй присязі, яка закріплена ст. 6 Закону, нотаріус присягає зберігати професійну таємницю [4].

Щодо нотаріальної таємниці, то положення про неї закріплені в ст. 8 Закону, де визначено, що нотаріальна таємниця – сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо. Обов'язок дотримання нотаріальної таємниці поширюється також на осіб, яким про вчинені нотаріальні дії стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків чи іншої роботи, на осіб, залучених для вчинення нотаріальних дій у якості свідків, та на інших осіб, яким стали відомі відомості, що становлять предмет нотаріальної таємниці [4].

Слід зазначити, що нотаріальна таємниця також зберігається при здійсненні судового процесу. Так, в цивільному, господарському, адміністративному, кримінальному судочинстві не можуть бути допитані як свідки особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги, це визначено в п. 2 ч. 1 ст. 70 Цивільного процесуального кодексу України, п. 2 ч. 1 ст. 67 Господарського процесуального кодексу України, п. 2 ч. 1 ст. 66 Кодексу адміністративного судочинства України, п. 3 ч. 2 ст. 65 Кримінального процесуального кодексу України [5–8].

Як бачимо, законодавство України встановлює правила, які регулюють збереження та передачу конфіденційної інформації, що мають ознаки нотаріальної таємниці. Зокрема, нотаріус повинен забезпечити безпеку збереження нотаріальних діл, які містять конфіденційну інформацію та забезпечити їхнє знищення відповідно до законодавства.

На сьогодні існують проблеми, пов'язані зі зберіганням конфіденційної інформації в електронному вигляді. Нотаріуси мають використовувати електронний реєстр нотаріальних дій, яка дозволяє зберігати та обробляти електронні документи, однак ця система має недоліки у забезпеченні конфіденційності даних. Нотаріус також вносить інформацію до Єдиного реєстру довіреностей, Спадкового реєстру, Державного реєстру актів цивільного стану громадян, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, інших єдиних та державних реєстрів. Також, іноді виникають ситуації, коли необхідно розкрити конфіденційну інформацію, наприклад, за рішенням суду або в інших випадках, передбачених законом. У цих випадках нотаріус має діяти відповідно до закону й зберігати нотаріальні діла, які містять конфіденційну інформацію та забезпечити їхнє знищення відповідно до законодавства.

Проблемним питанням є також притягнення до відповідальності нотаріуса за розголошення нотаріальної таємниці. За ст. 8 Закону вказано, що особи, винні в порушенні нотаріальної таємниці, несуть відповідальність у порядку, встановленому законом. Відповідно до статей 21 та 27 Закону визначено, що шкода заподіяна внаслідок незаконних або недбалих дій державного нотаріуса та приватного нотаріуса відшкодовується в повному розмірі відповідно до порядку, передбаченому законодавством України.

Але ж на практиці, як бачимо, порядок притягнення до відповідальності за розголошення нотаріальної таємниці відсутній, як в кримінальному законодавстві, так і в адміністративному. Тобто, немає ніяких норм притягнення до відповідальності за розголошення нотаріальної таємниці, також відсутня законна норма, яка би чітко вирішувала питання відповідальності за розголошення нотаріальної таємниці осіб, яким стала відома нотаріальна таємниця.

Отже, можна зробити висновок, що нотаріальна таємниця є однією з важливих складових діяльності нотаріуса, яка забезпечує захист конфіденційної інформації та довіри до професійної діяльності нотаріуса. Проте, на сьогодні існують питання, пов'язані зі зберіганням та передачею конфіденційної інформації в електронному вигляді, а також із можливістю розкриття такої інформації у випадках, передбачених законом.

Для забезпечення ефективного захисту конфіденційної інформації, необхідно вдосконалювати електронний реєстр нотаріальних дій та розробляти нові механізми збереження та передачі конфіденційної інформації відповідно до сучасних вимог. Також важливо, щоб нотаріуси діяли відповідно до закону та зберігали конфіденційність інформації, захищаючи тим самим права та інтереси своїх клієнтів та забезпечуючи довіру до своєї професійної діяльності.

Необхідно також чітко визначити відповідальність нотаріусів та осіб, яким стали відомі як передбачені як законодавством як нотаріальна таємниця, за розголошення нотаріальної таємниці в Законі України «Про нотаріат», кримінальному і адміністративному законодавстві. Це є важливим, оскільки порушення даної норми, в деяких випадках, може дуже сильно нашкодити людині.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Денисяк Н. Збереження нотаріусом професійної нотаріальної таємниці. Юридичний вісник Міжнародного гуманітарного університету. Київ. 2021. С. 80–86.
2. Устименко Н. В. Таємниці особистого життя людини та їх цивільно-правова охорона : автореф. дис. ... к.ю.н. за спец. : 12.00.03. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2001. 20 с.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.04.2023).
4. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3245-XII. Дата оновлення: 29.12.2022 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 39, ст. 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3245-12#Text> (дата звернення: 17.04.2023).
5. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Дата оновлення: 15.04.2023 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

6. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ. Дата оновлення: 15.04.2023 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст. 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

7. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-ІV. Дата оновлення: 01.04.2023 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.04.2010 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 28.04.2023 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.04.2023).